

Papur Pawb

Dalier Sylw:

Mae Papur Pawb yn ystyried dod â'r gwasanaeth hwn, sef y gwasanaeth sain, i ben oni bai fod chwi'r gwrandawyr yn mynegi eich dymuniad i'w gadw fel ag y mae. Os ydych am gadw'r gwasanaeth a wnewch chi gysylltu â'r golygydd cyffredinol dros y ffôn: 01970832560 neu drwy ebost: golygydd at gmail.com er mwyn i ni fesur y gefnogaeth i'r gwasanaeth. Diolch.

Rhifyn dathlu oedd rhifyn Mehefin Papur Pawb gan mai dyma oedd rhifyn rhif 500.

Ar dudalen 1 roedd posteri gan : Alaw Morgan, Edith Heron ac Isla Haddon

Pobl a Phethe

Priodas

Llongyfarchiadau enfawr i Mari a Iolo ar achlysur eu priodas. Priododd y ddau yn Eglwys Mihangel Sant, Llanfihangel-y-Creuddyn ar y 25ain o Fai. Pob dymuniad da iddynt.

Llongyfarchiadau i Anwen a Geraint ar achlysur eu priodas yng Nghapel Bethel ar yr 11eg o Fai. Cynhaliwyd y wledd ar gaeau Gwarcwm Uchaf gyda golygfeydd godidog o Gors Fochno draw at Gadair Idris.

Llongyfarchiadau

Llongyfarchiadau i Nia Richards, Garmon Nutting, Dafydd Evans, Hollie Williams a Llion Jenkins ar ddathlu penblwyddi arbennig yn ddiweddar.

Llongyfarchiadau i Wil a Sue Hopkins ar enedigaeth eu hwyres. Ganwyd Rowie Lloer Mai i Hefin a Sally.

Llongyfarchiadau i Cadi Lloyd-Williams a fu'n cystadlu gyda Aelwyd Aberystwyth yn Eisteddfod yr Urdd.

Cartref Newydd

Croeso cynnes i drigolion newydd Tre-Taliesin, Bob McIntyre a Dafydd Parry, sydd wedi ymgartrefu yn Nirvana. Gobeithio y byddwch yn hapus yn ein plith.

Swydd Newydd

Pob dymuniad da i Ellyw Jenkins, Tanrallt wrth iddi ddechrau ar ei swydd newydd yn Y Lolfa.

Anrhydedd

Llongyfarchiadau i Catrin Rowlands, cyn ddisgybl yn Ysgol Gymunedol Tal-y-bont, ar gael ei hanrhydeddu gan Orsedd Cymru eleni.

Athrawes Gymraeg yn Ysgol Llanhari yw Catrin a bydd yn derbyn y Wisg Werdd yn Eisteddfod Genedlaethol Rhondda Cynon Tâf am ei holl waith yn ei chynefin.

Dathlu

Dathlodd Sue Marcus, Lynne Cottage, Tal-y-bont, benblwydd arbennig ym mis Mai. Pob dymuniad da iddi.

Cydymdeimlo

Cydymdeimlwn â theulu Mrs Mary Thomas, Llandre, a fu farw ddiwedd Mai. Magwyd hi yn Rhydronnen a chafodd ei haddysg yn Ysgol Tal-y-bont. Estynwn ein cydymdeimlad dwysaf â Dylan, Ceri a'r bechgyn, Awelygors ar golli Tadcu a Hen Ddadcu sef Ken Evans, Coedgruffudd. Trist oedd clywed yn ddiweddar am farwolaeth Graham Hughes-Evans, mab Jennie a Cyril Evans, Minffordd. Roedd Graham wedi byw yn Dudley am flynyddoedd lawer gyda gyrfa hir yn yr heddlu. Rydym yn cydymdeimlo â'i weddw Janet a'i ferch Emma. Llongyfarchiadau i bawb o'r ardal a fu'n cystadlu yn yr Wyl Tyddyn a Chefn Gwlad yn Llanelwedd. Llwyddodd Rhydian Evans i ddod yn gyntaf yn y gystadleuaeth cneifio gyda gwellau agored.

Cylch Meithrin Tal-y-bont

Mae plant bach Cylch Meithrin Tal-y-bont wedi bod yn brysur iawn yn ddiweddar yn chwarae ac yn dysgu am Jac a'r Goeden Ffa, yn plannu hadau ac yn dysgu am bry copyn. Rydym yn ddiolchgar iawn i staff y Cylch am ddarparu gweithgareddau ac awyrgylch mor gartrefol, cyfeillgar a diddorol i blant bach yr ardal.

Merched y Wawr Tal-y-bont a'r Cylch

Yn ein cyfarfod ym mis Mai, gwahoddwyd Gillian Olewicz i ddod atom. Ymgartrefodd Gillian a'i gŵr yn Llandre rhyw saith mlynedd yn ôl, ac maent yn byw yn yr hen orsaf yno ar ôl gwneud llawer o waith i'w droi yn gartref. Sawl blwyddyn yn ôl bu'r teulu'n byw yn Saudi Arabia. Y bwriad ar y dechrau oedd aros yno am ddwy flynedd ond aeth yr amser heibio ac fe fuont yno am bymtheg mlynedd! Syndod oedd clywed mor gyfyng oedd eu bywyd yno ac yn enwedig i ferched. Gwisgai wisg ddu o'i phen i'w thraed pan ai i siopa a gwae hi petai unrhyw ran o'i chorff i'w weld yn noeth. Doedd dim hawl ganddi yrru car chwaith - dynion yn unig oedd gan yr hawl i wneud hynny.

Roedd y plant yn derbyn eu haddysg yn y Llysoenhadaeth a gweithiai Gillian a'i gŵr yn labordai'r ysbyty.

Mae gan Gillian lawer o ddoniau ac yn ei hamser hamdden mae'n hoffi gwnïo a phaentio. Daeth ag amryw ddarn o waith i'w ddangos inni.

Mae'n gantores o fri hefyd ac yn hoffi canu mewn operâu.

Trist oedd deall ein bod wedi colli un o'n haelodau sef Mai Leeding. Roedd Mai wedi bod yn aelod diwyd a ffyddlon am flynyddoedd ac yn barod i drefnu triapiau ar ein cyfer. Cydymdeimlwyd hefyd ag Ann Jenkins a Mair Nutting ar ôl colli Gwilym Jenkins. Bydd lle gwag yn y gymdeithas ar ei ôl.

Mis nesaf byddwn yn mynd ar daith i ardal Dinas Mawddwy a Mallwyd ar y 14 Mehefin gan gychwyn am 12.30. Cofwch roi eich enwau i Mair neu Enid mor fuan â phosib.

Llongyfarchiadau hefyd i Beti Jenkins am ennill y wobr gyntaf am ei chlustog yng Ngŵyl Fai Merched y Wawr Ceredigion yn Felinfach.

Clwb Gwawr y Pennau

Aeth aelodau o Glwb Gwawr y Pennau ar ymweliad i Gweilch y Dyfi ym mis Mai. Cafwyd taith tywys o gwmpas y warchodfa a gwelwyd Idris yn dod a physgodyn mawr i Telyn yn y nyth. Roedd y cywion ar fin deor ac erbyn hyn mae tri cyw bach yn y nyth.

Clwb Ieuenctid Tal-y-bont

Mae wedi bod yn dymor arall prysur i Glwb Ieuenctid Tal-y-bont. Rydym wedi bod yn ffodus iawn i dderbyn sawl grant neu gyfraniad i gefnogi gweithgareddau a chostau rhedeg y clwb yn ddiweddar. Diolch i Cronfa Eleri, Cletwr a Chynghorau Cymuned Ceulanamaesmawr, Llangynfelyn ac Ysgubor y Coed. Mae'r gefnogaeth hyn wedi galluogi'r aelodau i gael blas o weithgareddau gwahanol a thaith nofio cyn gwyliau'r Pasg. Os oes gennych ddiddordeb i wirfoddoli, gwneud cyfraniad neu eisiau cefnogi'r clwb mewn unrhyw ffordd, mae croeso i chi gysylltu â Lowri ar 07730667126, neu danfonwch neges i dudalen *Facebook* y Clwb sef, Clwb Ieuenctid Talybont Youth Club.

Cyngor Cymuned Ceulanamaesmawr

Cynhaliwyd cyfarfod cyffredinol blynyddol y Cyngor ar 20 Mai, lle talwyd teyrnged i'r diweddar Mr Gwilym Jenkins, a oedd yn wyneb cyfarwydd i bawb yn yr ardal ac yn aelod gweithgar iawn o'r gymuned, ac a fu'n aelod o'r Cyngor am sawl blwyddyn. Cafwyd munud o dawelwch, ac estynnwyd cydymdeimlad diffuant y Cyngorwyr i'r teulu i gyd.

Prif ddiben y cyfarfod cyffredinol yw dyrannu cyfrifoldebau'r Cyngorwyr am y flwyddyn. Yn ogystal â'r dyletswyddau cyffredinol o ddydd i ddydd, mae gan Gynghorwyr unigol gyfrifoldeb penodol am faterion megis cyllid a chynllunio, polisiau a rheoliadau, y diffibrilwyr, y fynwent, a'r caeau chwarae. Mae aelodau cyfetholedig o'r cyhoedd hefyd yn rhan o bwyllgor y Cae Bach ac yn gweithio'n ddiwyd i helpu i godi arian.

Yn dilyn y cyfarfod blynyddol, cynhaliwyd y cyfarfod misol. Nodwyd bod y Cyngor Sir wedi bod wrthi'n llenwi'r tyllau yn rhai o ffyrdd yr ardal, a bod y fainc ger Coetmor wedi cael ei gwneud yn ddiogel trwy dynnu styllen a oedd wedi torri. Bydd y Cyngor yn trefnu i'r fainc gael ei thrwsio'n iawn maes o law. Roedd yr archwilydd mewnol wedi archwilio cyfrifon y Cyngor ar gyfer 2023-24 a'u cymeradwyo, a nodwyd ei farn yn ystod y cyfarfod. Bydd archwiliad allanol o'r cyfrifon yn cael ei gynnal ym mis Gorffennaf.

Cynhaliwyd noson bingo ar 24 Mai, wedi'i noddi gan gwmni *Wainwrights*, ac er ei bod yn ddechrau'r penwythnos Gŵyl Banc a bod nifer o bobl leol i ffwrdd, llwyddwyd i godi dros £360 at yr ymgyrch. Y digwyddiad nesaf fydd Diwrnod o Hwyl yng nghae'r ysgol. Bydd yna bob math o gystadlaethau pêl-droed i bobl o bob oed, ynghyd â lluniaeth ysgafn, felly dewch yn llu! Diolch i gwmni *Unigryw* am noddi'r digwyddiad hwn.

Cystadleuaeth Menter yr Ifanc Cymru

Llongyfarchiadau i Efa Saunders Jones a'i tîm o Ysgol Gyfun Penweddig ar eu buddugoliaeth yng nghystadleuaeth Menter yr Ifanc. Efa yw Rheolwr Cyllid y busnes. Aeth y tîm trwyddo i'r rownd nesaf yn erbyn timoedd o Brydain ac enillon nhw. Nhw yw'r tîm cyntaf o Gymru i fynd trwyddo o Brydain i'r cystadleuaeth yn Ewrop. Byddant yn teithio i Sicily ym mis Gorffennaf. Rydym yn siŵr o glywed hanes Efa yn rhifyn mis Medi o Bapur Pawb.

Colofn Ben Lake

Ar ddechrau'r flwyddyn, cyhoeddodd nifer o fanciau y byddent yn cau eu canghennau yn rhai o drefi mwyaf Ceredigion. Mae canghennau Barclays yn Aberystwyth ac Aberteifi bellach wedi cau eu drysau am y tro olaf a bydd Lloyds a Halifax yn gwneud yr un peth cyn diwedd mis Gorffennaf. Mae trigolion Ceredigion eisoes wedi addasu'r ffordd maent yn bancio gan gynyddu eu defnydd o'r swyddfa bost. Er hyn, does dim modd cwblhau pob tasg yno, ac mae penderfyniadau diweddaraf y banciau i gau eu canghennau yn golygu y bydd cwsmeriaid ambell fanc yn gorfod teithio hyd at 40 milltir un ffordd i gyrraedd eu cangen 'agosaf', sy'n gwbl afresymol.

Yn ôl ym mis Chwefror, cyhoeddais arolwg ar gyfer mudiadau elusennol a chymunedol yng Ngheredigion i gasglu eu profiadau hwy o fancio wyneb-yn-wyneb ac ar-lein. Cymerodd dros 120 o sefydliadau ran yn yr arolwg i rannu eu profiadau a'u pryderon o'r gwasanaeth maent yn ei dderbyn. O'r ymatebion, mae'n amlwg bod pobl yn anfodlon gyda'r gwasanaeth y mae banciau'n ei ddarparu ar hyn o bryd ac yn rhwystredig eu bod yn colli'r cyswllt personol gyda'u banc wrth i ganghennau barhau i gau. Mae'r holl ganlyniadau i'w gweld ar wefan Plaid Cymru Ceredigion . Y prif gasgliad oedd y galw am sefydlu canolfannau bancio cymunedol i Geredigion; rhywbeth rydw i wedi bod yn galw amdano yn San Steffan ers 2018. Byddai canolfannau bancio yn cynnig gwasanaeth llawn i gwsmeriaid o bob banc. Er bod nifer o ganolfannau bancio eisoes wedi'u sefydlu mewn trefi ar draws y DU, does gan Geredigion yr un. Er gwaethaf ein anghenion a'n galwadau, mae cefn gwlad yn cael ei anwybyddu unwaith yn rhagor.

Dros yr wythnosau a'r misoedd diwethaf, rydw i wedi cael trafodaethau gyda'r Awdurdod Ymddygiad Ariannol (FCA) a Link i drafod hyn. Yr hyn a ddaeth i'r amlwg yw bod y meini prawf ar gyfer sefydlu canolfan bancio yn gyfyng iawn. Ar hyn o bryd, mae'n rhaid i dref gael poblogaeth o 7,000 a 65 o fanwerthwyr, sy'n ei gwneud hi bron yn amhosib i drefi gwledig fod yn gymwys. Er hyn, yn dilyn fy nhrafodaethau ac ymgynghoriad diweddar gan yr FCA, mae gobaith y bydd y meini prawf yma'n newid, a hynny cyn diwedd y flwyddyn gobeithio. Byddaf yn parhau i gwrdd â'r rheoleiddwyr perthnasol ac yn parhau i bwysu arnynt am y mater hwn. Er mwyn cryfhau fy achos, rydw i wedi cyflwyno deiseb i drigolion Ceredigion sydd eisoes wedi derbyn dros 300 o lofnodion, i ddangos i'r rheoleiddwyr bod cefnogaeth gref am ganolfannau bancio a bod galw amdanynt gan drigolion lleol. Gallwch arwyddo'r ddeiseb drwy sganio'r cod QR isod, neu gofrestru eich llofnod drwy ffonio fy swyddfa ar 01570940333.

Yn ogystal â hyn, dros y deufis nesaf, bydd y Pwyllgor Materion Cymreig yn croesholi rheoleiddwyr, awdurdodau ariannol a banciau amrywiol er mwyn deall sefyllfa bancio ar y stryd fawr yn well. Fel Is-gadeirydd y Pwyllgor, ac AS Ceredigion, byddaf yn defnyddio canlyniadau'r arolwg, cefnogaeth y ddeiseb a phrofiadau etholwyr fel tystiolaeth i gyfleu'r sefyllfa anodd sy'n wynebu trigolion mewn ardaloedd gwledig wrth fancio ac yn pwysu am adolygiad o'r sefyllfa bresennol gan alw am yr angen brys i sefydlu canolfannau bancio cymunedol ar draws yr etholaeth

Ysgol Tal-y-bont

Ysgol y Gymuned

Caru Gwenyn

Dros yr wythnosau diwethaf mae Dosbarth Mynydd Gorddu wedi bod yn mwynhau darllen y llyfr ‘Criw’r Coed a’r Gwenyn Coll’.

Roedden nhw wrth eu boddau’n clywed y stori ac wedi penderfynu cyfansoddi caneuon rap i helpu Criw’r Coed i achub y gwenyn. Da iawn chi blant – mae’r caneuon yn wych! Ewch i’n tudalen X (*Twitter*) i weld y plant yn paratoi.

Ysgol y Celfyddydau

Mae Dosbarth Mynydd Gorddu wedi cael dau brofiad celfyddydol arbennig yn ystod y mis diwethaf. Yn gyntaf, ymunodd y dosbarth gyda’n ffrindiau o Ysgol Craig yw Wylfa i fynychu perfformiad o’r enw ‘Y Ribidirew Olaf’ gan Gwmni Drama Fran Wen yn rhoi hanes y cymeriadau direidus Deian a Loli.

Ac yna, aeth y dosbarth i weld perfformiad o ‘Cerdyn Post o Wlad y Rwla’. Roedd pawb wrth eu boddau’n ymuno yn yr hwyl wrth i Rala Rwdins a’i ffrindiau wneud pob math o gampau. Diolch i griw Cwmni Arad Goch am ein diddanu.

Dyma farn rhai o’n disgyblion am y ddwy sioe –

ALBA – Rwy’n meddwl mai Sioe Rala Rwdins oedd y gorau achos bod nhw wedi mynd ar antur.

DELILAH – Rwy’n meddwl bod Deian a Loli yn y gorau achos bod fi’n hoffi’r cymeriadau.

JESSIE a **KATRI** – Rala Rwdins oedd y gorau achos oedd e’n ddoniol.

ERIN – Deian a Loli oedd y gorau – roeddwn i jyst yn lico fe.

JONAH – Roeddwn i’n hoffi’r canu yn Sioe Deian a Loli.

LOLA – Deian a Loli oedd y gorau achos mae’r pry copyn yn cael Deian i chwarae gyda fe.

Ysgol Greadigol

Lliwiau Gwyllt y Goedwig

Cafodd disgyblion Dosbarth Braich Garw brofiadau gwych ac amrywiol yn ddiweddar. Aethom ar antur nol i'r gorffennol, ac i Oes y Celtiaid mewn coedwig leol o'r enw 'Coed Lleol' ger Taliesin. Buom yn gwisgo fel y Celtiaid, yn creu addurniadau o wllân oedd wedi ei liwio gan ddeunydd naturiol, gwehyddu, coginio a'r uchafbwynt oedd adeiladu dens yn y coed. Roedd y gweithgareddau i gyd wedi eu trefnu'n ofalus iawn gan Jenny Dingle a Zena Wilmott ac fel y gwelwch o'r lluniau, roedd pawb wedi mwynhau'r profiadau yn fawr.

Diolch o galon i Jenny a Zena am drefnu ac i gronfa 'Rhowch Gynnig Arni' Cyngor y Celfyddydau am y nawdd hael. Os nad ydych wedi bod am dro i'r goedwig eto, yna mae'n werth mynd am sbec.

Gŵyl Ffilmiau Ceredigion

Fel y crybwyllwyd yn y rhifyn diwethaf o Papur Pawb, mae ysgolion Ceredigion mor ffodus o gael cymorth Eryl a Kay gyda'n gwaith Cymhwysedd Digidol. Y mis yma, trefnwyd gŵyl ffilmiau fawr i holl ysgolion Ceredigion yn y Drwm yn Llyfrgell Genedlaethol Cymru. Enw'r ŵyl oedd 'Trwy'r Lens' a gwahoddwyd ysgolion i greu ffilmiau i'w dangos i ysgolion eraill. Nid cystadleuaeth oedd hyn, ond dathliad o sgiliau a Dosbarth Allt y Crib oedd yn cynrychioli Ysgol Tal-y-bont a dyma eu disgrifiad o'r gwaith – Fe gawson ni'r dewis i greu ffilmiau ar unrhyw themâu. Gweithion ni mewn grwpiau bach i drafod ac i ddatblygu ein syniadau. Doedd hi ddim yn anodd dewis testun gan fod pawb oedd ymhob grŵp â'r un diddordebau.

Rydym wedi rhoi ein pump ffilm bach at ei gilydd i greu un ffilm. Dewisodd pawb ddefnyddio rhyw fath o animeiddio ac fe ddewisodd un grŵp i actio ar sgrîn hefyd. Mae gyda ni bedair ffilm ffuglen - tair yn cynnwys bwystfil! Ac mae un ffilm yn cynnwys neges bwysig i ni. Ar adegau, roedd cyd-weithio'n gallu bod yn heriol ond fe wnaethon ni lwyddo. Rydym wedi dysgu a defnyddio llawer o sgiliau – sgrïptio, animeiddio, arlunio, a golygu a defnyddio sgrîn werdd o fewn i-Movie. Ac rydyn ni hefyd wedi dysgu bod yn amyneddgar. Rydym ni wedi mwynhau creu'r ffilmiau ac yn edrych ymlaen i greu rhagor a datblygu ein sgiliau ymhellach. Gobeithio y gwnewch chi fwynhau eu gwyllo. Trefnwyd y weithgaredd ar y cyd gydag Anwen Eleri, Swyddog Siarter Iaith ac fe gafwyd cyfarchion gan enwogion gan gynnwys, Elin Fflur, Owain Tudur Jones, Matthew Rhys a Deian a Loli! Ac yn goron ar y cyfan, bydd y ffilmiau'n cael eu cofnodi fel rhan o archif y Llyfrgell Genedlaethol i bawb gael eu gweld yn y dyfodol.

Ysgol Iach

Trawsgwlad

Roedd hi'n hyfryd gallu cystadlu yn erbyn ysgolion eraill y cylch ar gae Ysgol Gymraeg Aberystwyth i redeg y cwrs traws-gwlad unwaith eto. Gyda dros 50 o blant yn cystadlu ymhob ras, roedd hi'n braf gweld rhai o ddisgyblion yr ysgol yn cyrraedd yn ôl gyda'r goreuon – da iawn chi blant.

Clwb ar ôl Ysgol

Mae'r Clwb ar ôl Ysgol yn cynnig lle diogel i ofalu am blant tan 5.30 bob nos Fercher a nos Iau. Diolch yn fawr i Miss Eirian a Miss Kate am drefnu'r gweithgareddau ac am fod mor ofalgar o bawb. Mae'r Clwb yn boblogaidd iawn ar hyn o bryd, felly cofiwch archebu lle mewn da bryd.

Doniau'n Denu

Ar gyfer ein gweithgareddau 'Doniau'n Denu' mis Mai tro Edith, Willow a Cadi a Ben, Isaac a Ceiden oedd hi i gyflwyno gweithgareddau i'w cyfoedion. Diolch yn fawr i Edith am y syniad gwaith Celf ac i Ben am y syniadau ar gyfer y sesiwn chwaraeon. Gobeithio y byddwn yn parau gyda'r syniad yma tan yr haf.

Teyrnged: GWILYM JENKINS (1928 – 2024)

Ganwyd Gwilym yn Tyrrel Place, Tal-y-bont sef Pennaber erbyn heddiw yn drydydd plentyn i Isaac Richard Jenkins, gynt o Winllan Tal-y-bont a Mary Elizabeth, a chafodd ei magu yn Kington a Llwynsguborwen, Tal-y-bont. Symudodd y teulu i Dynygraig pan oedd Gwilym yn flwydd oed. Roedd yn un o saith o blant, David, Enoc, Gwilym, Margaret, Edna, Gwenda a Non, a phob un â gwallt coch heblaw Edna. Aeth i Ysgol Tal-y-bont ym 1934 cyn mynychu Ysgol Ardwyn, Aberystwyth. Y drefn yn Ysgol Tal-y-bont oedd bod yr hynaf, sef Enoc yn cario cinio pawb i'r ysgol, ac erbyn i Non ddechrau roedd y bag bwyd wedi mynd yn rhy drwm, felly cawsont fynd at Mrs Roberts, Isybanc i gael dŵr poeth i arbed cario fflasg. Doedd dim byd gwell ganddo'n ifanc na gweithio gyda'i frawd Enoc ar y tir a chael y pleser o weld ôl eu llafur. Roedd yn cael pleser cydweithio gyda natur. Roedd ei rieni wedi dysgu deddfau natur ac yn eu parchu bob amser. Dywedodd: 'Does dim byd mor onest â'r ddaear, mae'n ymateb bob amser i'r ffordd y mae yn cael ei thrin'. Roedd ef a'i dad yn arloeswyr wrth wella tir mynydd, ond bob amser yn cydweithio gyda byd natur. Aeth ati i wella darnau mawr o dir bob blwyddyn a ffensio. Bu'n ffodus o gael cyngor ac arbenigedd un o swyddogion ADAS, y diweddar Gwynn Jones, Bow Street, roedd ganddo barch mawr tuag ato ac fe ddaethon nhw'n ffrindiau mawr.

Siom fawr iddo a'i dad oedd colli cannoedd o gyfeiriau o dir ar rhent o stad Gogerddan, pan nethon nhw yn ddisymwyth werthu'r tir i'r comisiwn coedwigaeth heb gynnig i'r tenantiaid oedd mor ddibynnol ar y tir. Buodd y ffermwyr gan gynnwys ei dad, yn ymladd yn Llys y Goron yn Llundain a'r undebau, ond doedd ganddynt ddim gobaith ennill. Yn sgil hyn, roedd ganddynt gannoedd o ddefaid, ond dim tir ar eu cyfer. Ar yr un pryd daeth dwy fferm ar werth, Gwarcwm Uchaf; Caerarglwyddes a Moel-llyn, a gorfod iddo fentro eu prynu er bod y mwyafrif yn methu credu ei fod yn mentro cymaint bryd hynny i brynu dwy ffarm.

Doedd Gwilym ddim yn ofn dweud ei farn, roedd yn erbyn sut oedd y comisiwn coedwigaeth yn plannu coed trwy troi cwysi bob rhyw lathen neu ddwy er mwyn plannu rhesi o goed. Canlyniad hyn oedd, pan fyddai'n bwrw glaw, byddai'r dŵr yn rhedeg lawr y cwysi i'r afonydd, byddent yn creu llifogydd. Erbyn hyn mae'r llywodraeth wedi deall y camgymeriad ac yn cau'r ffosydd er mwyn arafu llif y dwr. Yn ogystal, roedd yn wrthyn iddo sut oedd y comisiwn coedwigaeth yn rheoli'r coed, heb ddeall yr effaith o gwbl.

Priododd Gwilym ag Ann ym 1959. Yn ôl ei lyfr 'Bûm yn ei llygadu am sbel cyn magu digon o blwc i ofyn iddi gawn i ei hebrwng adref.

Bûm yn ffodus iawn pan briodais Ann, cefais i wraig, car (A35 bach llwyd) a chogyddes benigamp'.

Yn 1963 dechreuodd y fuches Arglwyddes o Wartheg Duon ac fe fu yn eu magu yn bur erioed. Roedd bob amser yn prynu tarw da a hwrdd Cymreig da. Cafodd y frainc o fod yn Llywydd Cymdeithas Gwartheg Duon yn 2017 a threfnwyd diwrnod agored yn dechrau yn Nhynygraig, teithio ar 14 o dractorau cymdogion i fyny heibio Bedd Taliesin ac i fyny dros Ffridd Gwarcwm Uchaf i Gaerarglwyddes ac yn ôl dros y Banc i lawr i Dynygraig. Roedd tipyn o sgript i'w hadrodd a Gwilym yn ei elfen. Roedd y frawddeg yn ei araith ar ddiwrnod y dydd agored yn aros yn y cof – “Magodd deulu ar gefen y Fuwch Ddu”.

Englyn gan Ioan Roberts, Llanerchymedd:

I gofio am Gwilym

Wrth gynnal a gofalu - yn llawen

Bu'n llywio ei deulu,

Mwythodd hen ffyrdd amaethu

Yn ffyddlon i'r eidion du.

Fe oedd yn torri clustiau pob un oen i'r bechgyn tan dwy flynedd yn ôl. Roedd 4 nod clust gwahanol ac ni wnaeth ddim un camgymeriad erioed. Roedd wrth ei fodd ar y tractor, gan gynnwys y rhai mwyaf modern gyda botymau yn lle levers ac yn fwy cyfforddus, a doedd dim stop arno'n torri gwair. Os dywedech chi wrtho am dorri dau cae, bydde fe wedi torri pedwar.

Bu'n weithgar yn ei gymuned, yn ddiagon ers 1974, yn drysorydd Capel Bethel, yn aelod, gadeirydd a Llywydd Pwyllgor Sioe Talybont, yn gynghorydd bro, yn drysorydd Pwyllgor y Neuadd. Yn ogystal, bu'n Cadeirydd Cymdeithas Defaid Mynydd y Pum Sir, yn Llywydd Cymdeithas Defaid Mynydd Ceredigion am flynyddoedd ac yn Gymrawd y Sioe Frenhinol FRAgS. Hoffai'r teulu ddiolch yn fawr am bod arwydd o gydymdeimlad a charedigrwydd a ddangoswyd iddynt yn eu profedigaeth.

Sioe'r Cardis

Digwyddiad Glaswellt a Thail Cynaliadwy

Cynhaliwyd y digwyddiad yma ar Fferm Prifysgol Cymru, Aberystwyth, Trawsgoed ar y 30ain o Fai. Hwn oedd un o'r arddangosfeydd mwyaf gwneud silwair ym Mhrydain eleni. Daeth nifer fawr, o bell ag agos, at ei gilydd i grwydro ac arsylwi. Yn ystod y dydd, cafodd pawb gyfle i edrych ar arddangosfeydd taenu tail, gwrando a thrafod mewn seminarau diwydiant ac ymchwil. Mentrodd rhai ar y teithiau fferm, lle gawsant gyfle i weld fferm Trawsgoed i gyd a Cheredigion ar eu gorau. Roedd yna hefyd stondinau masnach dan do ac awyr agored. Uchafbwynt y diwrnod i nifer o'r ymwelwyr, oedd yr arddangosfa o hen beiriannau clasurol wrth eu gwaith. Llywydd y dydd oedd Mr Dai Davies FRAGs – diolchodd i aelodau'r pwyllgor am eu gwaith gwerthfawr a diffino yn ystod y ddwy flynedd. Mawr oedd ei glod hefyd i'r Brifysgol yn Aberystwyth a staff Trawsgoed am eu hamser i wneud y diwrnod yn un llwyddiannus. Er bod y diwrnod wedi bod ychydig yn wyntog – fe fwynhaodd y dyrfa'r cyfle i weld yr holl beiriannau enfawr wrth eu gwaith, a sgwrsio gyda chyfeillion- hen a newydd. Hwn oedd y digwyddiad mwyaf hyd yn hyn i'r CAFA a Sioe'r Cardis drefnu. Edrychwn ymlaen at ganol mis Gorffennaf ac i'r Sioe Cardis yn Llanelwedd. Welwn ni chi yno.

Dim pall ar Wyl y Peillwyr Cletwr!

Wel, am ddiwrnod braf i ni ar 19 Mai i gynnal ein 3edd Wyl y Peillwyr! Bu'r haul yn tywynnu drwy'r dydd ac roedd naws wirioneddol ddathliadol i'w themlo. Dathlu beth? Ein pryfed peillio wrth gwrs, yn eu holl harddwch. Roedd Jules a Violet o'r Caffi, wedi gwisgo fel gwenyn, yn paentio wynebau – braf iawn oedd gweld plant ac oedolion fel ei gilydd yn cerdded o gwmpas dan wenu, gyda delweddau prydferth o bili palod, cacwn a gwenyn ar eu hwynebau a'u breichiau. Roedd hufen iâ mêl i'w gael yn y Caffi yn ogystal â theisennau mêl blasus tu hwnt, wedi'u paratoi'n grefftus gan Val, un o'n gwirfoddolwyr ac yn bobydd heb ei hail. Bu sawl un arall yn cyfrannu at lwyddiant yr Wyl – diolch o galon i chi i gyd.

Peillwyr rhan 2

Ar ben yr arlwy arferol, sef stondin a throeon cacwn yr Ymddiriedolaeth Cadwraeth Cacwn, paentio cerrig, lliwio cardiau, edrych ar wyfynod, stondin yn goferu â phlanhigion peillwyr-gyfeillgar, roedd modd gwneud potiau bach o hen bapurau newydd i blannu hadau ynddyn nhw ynghyd â thwba lwcus. Roedd Grŵp Clonc a Gweu Cletwr wedi crosio neu weu llwythi o bryfed peillio a blodau sy'n eu denu a'u troi yn froetshis, cylchau allweddi ac yn y blaen i'r twba. Roedd hyn yn llwyddiant mawr gan godi tipyn o arian i Gronfa Beillwyr Cletwr.

Roedden ni mor hapus o weld mwy o deuluoedd yn dod i'r Wyl eleni, gan gynnwys sawl plentyn oedd wedi dysgu am bwysigrwydd pryfed peillio yn yr ysgol ac yn amlwg eisiau eu helpu. Roedd eu brwdfrydedd a'u cof am y ffeithiau wedi gwneud cryn argraff arnon ni. Bydd yr holl bryfed peillio mor falch o gael plant fel hyn ar eu hochr nhw!

Os hoffech chi ymuno â Grŵp Garddio clên Cletwr a dysgu mwy am arddio er budd ein pryfed peillio, peidiwch â bod yn swil – mae croeso mawr bob amser i aelodau newydd. Cysylltwch â cletwr@cletwr.com neu alw yn y Siop i gael gwybod pryd bydd y sesiwn arddio nesa.

Siân Saunders ar ran Caru Gwenyn Cletwr

How Cynnull, 1943 - 2024

Hoffai Eluned, Marianne a Mererid Cynnullmawr ddiolch i bawb am y caredigrwydd a dderbyniwyd wedi marwolaeth How, ac am roi gwên ar eu hwynebau unwaith eto wrth ddarganfod faint yn union oedd e'n golygu i lawer ohonoch a hynny mewn cymaint o wahanol ffyrdd. Diolch, hefyd, am y straeon di-ri a rannwyd am 'antics' How yn ystod pob cyfnod o'i fywyd - y da, y doeth, a'r direidus!

Cynnal:Llif

Ar y 19eg o Ebrill cynhaliwyd digwyddiad lansio ar gyfer y prosiect *Cynnal:Llif* wedi ei chynnal gan y *Talybont Floodees* a *Tir Canol*.

Cynhaliwyd y digwyddiad mewn dwy ran, taith gerdded dywysedig ar draws tir comin Braich Garw a sesiwn mapio cymunedol. Ar noson heulog y Gwanwyn wrth gerdded buom yn gwrando ar sut roedd y Leri a'r dalgylch, wedi siapio'r tir a sut roedd dŵr yn rhyngweithio â'r gymuned a'r byd naturiol. Yna aeth y grŵp i'r Llew Gwyn am sesiwn mapio cymunedol diddorol. Roedd y sesiwn mapio yn edrych â chysylltiadau rhwng pobl, atgofion ac enwau lleoedd.

Dyma ddechrau'r daith ar gyfer prosiect Cynnal:Llif gan ein bod wedi sicrhau cyllid gan sefydliad *Esmee Fairburn* i gefnogi'r flwyddyn waith sydd i ddod gyda'r grŵp hwn, gan ganolbwyntio ar ddylunio cynllun rheoli llifogydd lleol naturiol ar gyfer y Leri a'r dalgylch sy'n lleihau perygl llifogydd, yn cefnogi ffermwyr, yn gwella iechyd pridd ac yn cefnogi bioamrywiaeth leol.

Dros y misoedd nesaf bydd cyfres o weithdai a digwyddiadau wedi'u cynllunio ar y cyd a fydd yn cael eu cynnal yn y dalgylch. Os hoffech glywed mwy neu gymryd rhan, cysylltwch â ni info@tircanol.cymru neu drwy ein post Tir Canol, RSPB Ynys Hir, Eglwysfach, Machynlleth, SY20 8TA

Neuadd Llanfach

Bu'r gantores leol, Cairi Jacks a'i ffrindiau Gwilym Bowen Rhys, Holly Jacks a Meg Mills yn syfrdanu trigolion lleol ac ymwelwyr gyda'u caneuon swynol yn y Gymraeg a'r Saesneg ar ddydd Mercher 29ain o Fai 2024. Cyn-ddisgybl Ysgol Gynradd Llangynfelyn ydy Cairi, ac roedd yn awyddus i gefnogi ymdrechion codi arian Llanfach trwy berfformio ei chyngerdd cyntaf erioed. Mae Neuadd Llanfach wedi bod mewn dirfawr angen atgyweiriadau ers peth amser bellach ac mae Aelodau Pwyllgor Neuadd Llanfach wedi bod yn gwirfoddoli eu hamser i beintio, ysgrifennu ceisiadau codi arian a threfnu digwyddiadau i gasglu digon o arian i dalu am atgyweiriadau i'r to, y ffenestri a'r waliau yn ogystal â gwaith draenio. Fel adeilad rhestredig Gradd 2, mae costau'r gwaith hwn yn y miloedd. Cyfrannodd pawb a fynychodd at y digwyddiad codi arian drwy brynu tocynnau raffl a diodydd yn y bar a chodwyd y swm aruthrol o £480! Mae Pwyllgor Neuadd Llanfach yn ddiolchgar i Cairi Jacks, Gwilym Bowen Rhys, *The Bookshop by the Sea*, *Baravin* a *Driftwood Designs* am eu cyfraniadau i'r potyn raffl.

Llanfach rhan 2

Roedd Anwen Haynes, Aelod o Bwyllgor Neuadd Llanfach, yno a dywedodd, “Roedd y gerddoriaeth yn brydferth a’r awryglch yn llawen. Rydym wrth ein bodd ein bod wedi gallu codi cymaint”. Rydym yn edrych ymlaen at gynnal rhagor o ddigwyddiadau codi arian dros y flwyddyn i ddod. Cadwch lygad ar Dudalen Facebook Neuadd Llanfach am weithgareddau a digwyddiadau codi arian yn y dyfodol: facebook.com/NeuaddLlanfachHall/

Adeiladwyd Neuadd Llanfach yn 1844 fel ysgol genhadol. Yn ddiweddarach fe’i disodlwyd gan adeilad yr ysgol drws nesaf (a gaeodd yn 2017). Mae’r adeilad rhestredig gradd 2 wedi’i leoli rhwng pentrefi Taliesin a Thre’r Ddôl o fewn cymuned Llangynfelyn, Ceredigion. Mae’r neuadd yn gartref i amrywiaeth o grwpiau/digwyddiadau cymunedol, ac mae ar gael i’w llogi i sefydliadau, grwpiau ac ar gyfer digwyddiadau preifat. Mae Pwyllgor *Neuadd Llanfach Hall* yn codi arian ar gyfer atgyweirio strwythurol i’r to a’r ffenestri.

Sioe Aberystwyth

Gyda'r tywydd yn dechrau cynhesu mae tymor y sioeau wedi cychwyn gyda Sioe Aberystwyth. Llongyfarchiadau i bawb a ddaeth i'r brig yn enwedig y dangoswyr iau.

Y Tatws Stwnsh Perffaith

Y Tatws Stwnsh Lleol Perffaith! Mae ffans y gyfres *The Kitchen Cabinet* yn gwybod reit dda bod recordiad o'r gyfres wedi cymryd lle yn ystod mis Mai yng Nghanolfan y Celfyddydau, Aberystwyth. Jay Rayner yw cyflwynydd y rhaglen ddifyr ar Radio4 am goginio a materion cyffredinol y gegin. Yn ogystal rhoddir y chyfle i bobl leol ofyn cwestiwn am fwyd neu'r gegin. Holwyd un cwestiwn lleol o Fae Drearddur, Ynys Môn ac un arall o'r Drenewydd! Ond faint o ffans y gyfres sy'n gwybod bod un dyn lleol iawn wedi cael gofyn cwestiwn? Richard Downing o Bentrebach, Tal-y-bont oedd y gŵr a'i gwestiwn oedd am y stwnsh tatw perffaith; roedd yn honni ei fod ef â'r cynhwysion perffaith, ond roedd am gadw'i gyfrinach a dysgu beth oedd cynhwysion yr arbenigwyr ar y panel. Cafodd Richard alwad ffôn yn ddiweddar gan Zoe Laughlin yn nodi ei bod hi yn dod i Aberystwyth fel un o'r panelwyr; erbyn hyn, ac ers sawl blwyddyn mae hi'n Gymrawd i'r Brifysgol, y brifysgol ble bu hi'n fyfyrwraig yn ar Adran Ffilm a Theledu, yr adran lle roedd Richard yn darlithio tan yn ddiweddar. Bwriad Richard mewn gwirionedd oedd i'w gweld hi a chael sgwrs ond ar y ffordd mewn i'r theatr cafodd bawb ddarn o bapur a phensil i sgwennu cwestiwn i'r panelwyr fel eitem yn y rhaglen. Naill ai drwy lwc neu'n fwriadol tynnwyd cwestiwn Richard allan o'r het a holwyd y panelwyr am eu stwnsh tatw perffaith. Roedd eu cynhwysion yn amrywiol iawn, trwch o fenyn wrth gwrs, nytmeg, halen môr, iogyrt, shibwns, pupur a halen cyffredin. Bu rhaid i Richard ddatgelu ei gynhwysion hefyd ond gwrthododd ddweud yr un sy'n gyfrinach. Gofynnwyd i'r gynulleidfa a oedden nhw'n hoffi ei stwnsh yn llyfn neu'n dalpiog? Hanner a hanner oedd y penderfyniad. Ar y diwedd un holwyd Richard yn benodol am ei gynnwys cyfrinachol ond gwrthododd ddatgelu. Petai wedi gadael y gath allan o'r cŵd ni fyddai'n gyfrinach mwyach. Nid oedd yn fodlon datgelu ei gyfrinach hyd yn oed i Bapur Pawb! Byddwn ni byth callach. Wedi'r cwbl, os cyfrinach, cyfrinach

RbH

Rali Clwb Ffermwyr Ifanc Ceredigion 2024

Llongyfarchiadau i aelodau Clwb Ffermwyr Ifanc Tal-y-bont ar eu llwyddiannau yn Rali Ffermwyr Ifanc Ceredigion yn ddiweddar.

Llongyfarchiadau arbennig i'r canlynol:

Bedwyr Siencyn - 1af barnu gwartheg dan 28

Ynyr Siencyn - 2il barnu gwartheg dan 21

Mirain Evans, Llwynsguborwen - 6ed barnu gwartheg o dan 18

Tal-y-bont - Cyntaf am y tîm barnu gwartheg

Bedwyr Siencyn - 1af cneifio gwellaif

Bedwyr Siencyn - 1af cneifio peiriant dan 21

Bedwyr Siencyn enillodd y cwpan am yr unigolyn gorau dan 28 am farnu stoc

Sara Jenkins - 1af barnu defaid dan 28

Cyngor Cymuned Llangynfelyn

Mae croeso mawr i drigolion Llangynfelyn, Tre'r Ddol a Taliesin taro mewn ar sesiwn ymgynghori mae'r cyngor cymuned yn ei gynnal ddydd Sadwrn 29ain o Fehefin yn y Cletwr. Mae'r cyngor cymuned yn awyddus iawn i glywed beth yw prif flaenoriaethau'r gymuned am ein hardal. Bydd nifer o gynghorwyr cymuned yna drwy'r prynhawn, felly cyfle i wybod mwy am waith y cyngor a gofyn cwestiynau. Bydd ein cynghorydd Sir Ceredigion, Catrin M S Davies hefyd yn ymuno efo ni.

Hoffwn ni ddiolch yn fawr iawn i'r pedwar cynghorydd cymuned tymor hir sydd wedi ymddiswyddo dros y misoedd diwethaf. Diolch i Guy, Anwen, Donna a Bethan am eich holl waith dros y blynyddoedd, rhyngddynt y maen nhw wedi cyfrannu degawdau o'u hamser i'r cyngor er lles pobl leol. Rydym ni yn chwilio am gynghorwyr newydd i ymuno efo ni, felly os oes gennych chi ddiddordeb cysylltwch efo Clerc y cyngor.

Rydym yn hapus iawn i weld bod dau aros fan bws newydd wedi cael eu gosod yn Taliesin. Y gobaith yw y bydd y rhain yn cynnig gwell lle i bobl aros am fws (allan o'r glaw), lleoliad saffach nag yng nghanol y pentref, ac arwydd clir i fodurwyr eu bod yn cyrraedd pentref ac y bydd hynny yn eu hannog i ostwng eu cyflymder.

Chwaraeon a hamdden

SIOM I DAL-Y-BONT

Bydd dim cwpan yng nghwprdd tlysau Clwb Pêl-droed Tal-y-bont eleni wedi'r siom o golli mewn dwy ffeinal yn erbyn tîm cryf Bont ym mis Mai. Er i'r tîm frwydro'n galed, roedd y methiant i sgorio'r un gôl yn y ddwy gêm yn arwydd o broblemau'r tîm wrth ymosod. Yn y ffeinal gyntaf am Gwpan L a J Newman ar faes Bow Street, ildiodd Tal-y-bont gôl wael yn y ddwy funud agoriadol a 0-3 oedd y sgôr ar yr egwyl. Yn yr ail hanner tarodd James Graham y trawst gydag ergyd nerthol ac arbedwyd ergyd Ioan Joseph gan gôl-geidwad Bont, Trefor Jenkins. Cadwyd y sgôr yn 0-3 o ganlyniad i ddau arbediad rhyfeddol gan Jamie Barron, gôl-geidwad Tal-y-bont, ond erbyn hynny roedd camgymeriadau'r hanner cyntaf wedi costio'n ddrudd.

Yn yr ail ffeinal yn erbyn Bont am Gwpan y Cynghrair, a chwaraewyd hefyd yn Bow Street, Tal-y-bont gafodd y cyfleon gorau ond unwaith eto methwyd a sgorio. Yna, gyda thair munud yn unig yn weddill o'r gêm, cliriwyd cic rydd Aled Parry-Evans oddi ar linell gôl Bont ac o fewn munud roedd Bont wedi torri calonnau'r bechgyn drwy sgorio gôl dyngedfennol. Ychwanegodd Bont gôl arall cyn y diwedd. 0-2 felly oedd y sgôr terfynol gyda'r goliau'n dod ar ôl 88 a 91 munud.

Siom aruthrol oedd canlyniad yr ail gêm ac roedd Tal-y-bont yn haeddu gwell. Serch hynny, mae'r tîm wedi dangos digon o addewid eleni ac mae 'na obaith am well lwc mewn sawl ystyr y tymor nesaf.

ANRHYDEDD

Llongyfarchiadau i Sue Wilson, Ffwrnais, ar gael ei hethol yn Is-Lywydd Clwb Golff Borth ac Ynyslas, am y cyfnod 2024 hyd 2026.

Ras am Fywyd 2024

Llongyfarchiadau i bawb yn ardal Papur Pawb am gymryd rhan yn y Ras am Fywyd yn Aberystwyth, y ras 5 km a'r ras 10 km.

Dyma rai o'r rhedwyr lleol, Linsey Glover, Vicky Joseph, Non a Swyn Jones, Becky Knight a Sarah Mckenna.

Sialens Carten100

Cymerodd Arthur Dafis ran yn y ras Carten100 sef beicio o Gaerdydd i Ddinbych-y-Pysgod ym mis Mai. Beiciodd 112 o filltiroedd i godi arian ar gyfer Ysbyty Arch Noa i Blant Cymru.

Hanner Marathon Hardmoors Wainstones

Rhedodd Lesley Lewis, Ffwrnais, Hanner Marathon yn ddiweddar yng Ngogledd Lloegr. Daeth yn 34 allan o 117, 9 fed allan o 50 o ferched ac enillodd ei chategori oed. Dyma Lesley a'i merch Ela yn dathlu.